

Asia: VN/22967/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

Pelastakaa Lapset kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnokseen eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilaki ja lakia yleisestä asumistuesta. Esityksen mukaan asumislisään olisivat oikeutettuja opiskelijat, jotka asuvat vuokra- tai asumisoikeusasunnossa tai muussa asumiseen soveltuvassa majoituksessa. Asumislisän määrä on enintään 80 prosenttia kuukausittaisista ja kuntaryhmittäin määräytyvistä enimmäisasumismenoista. Lisäksi esitetään tarkistettavaksi eräiden kiinteiden asumislisien määriä toteutuneen kustannuskehityksen perusteella.

Pelastakaa Lapset pitää esityksessä kannatettavana sitä, että lasta huoltavat opiskelijat pysyvät asumistuen piirissä. Tämä on tärkeää niin opiskelevan vanhemman kuin hänen huollettavan lapsensa oikeuksien näkökulmasta.

Muita esitettyjä muutoksia emme kannata. Muutokset voivat lisätä huomattavasti opiskelijoiden taloudellista huolta ja elämänhallinnan haasteita, mikä voi puolestaan vaikuttaa negatiivisesti opiskelujen onnistumiseen ja etenemiseen. Taloudellinen epävakaus ja kädestä suuhun –eläminen eivät vahvista opiskelijan hyvinvointia, arjen ennakoitavuutta ja opintojen etenemistä. Päinvastoin, riskinä on hyvinvoinnin heikkeneminen ja mielenterveyden haasteet.

Esityksen mukaan asumislisän ehtojen vuoksi suurimmalla osalla opintotuen saajista tulisi olla nykyistä edullisempi asunto. Suhtaudumme epäilyksellä opiskelijoiden mahdollisuuksiin löytää edullisempia asuntoja, joista on ainakin suuremmissa kaupungeissa pulaa. Myös asuntotuotanto ja –

kanta vaihtelevat suuresti paikkakuntien välillä, mikä voi asettaa nuoret eriarvoiseen asemaan valtakunnallisesti. Asunnon löytämisen vaikeuksilla voi olla kauaskantoisia vaikutuksia, mikäli nuori joutuu asunnon saamisvaikeuksien vuoksi keskeyttämään tai jatkamaan opintojaan osa-aikaisesti.

Esityksessä todetaan, että osalla opiskelijoista yhteiskunnan taloudellinen tuki opiskelun ajalle voi heikentyä, jos palkkatuloja ei ole tai lainaa ei ole mahdollista hyödyntää. Tämä voi synnyttää toimeentulotuen tarvetta. Toimeentulotuki on byrokraattinen ja työläs tukimuoto, jonka lisäämistä ei voida pitää kannatettavana.

Olemme huolissamme ehdotuksesta sitoa asumislisä opintotukikuukausiin, mikä voi johtaa tarjottavien opintojen puuttuessa siihen, ettei nuori saa kesällä opintotukea eikä näin ollen myöskään asumislisää. Emme pidä opintotukijärjestelmän lainapainotteisuutta ratkaisuna näihin ongelmiin, sillä lainan ottaminen kannustaa opiskelijoita velkaantumiseen. Velkaantumiseen ohjaaminen nuoruudessa on kohtuutonta ja eriarvoistavaa erityisesti niille nuorille, jotka ovat jo valmiiksi heikommassa asemassa esimerkiksi perheen vaikean taloudellisen tilanteen vuoksi. Huolta herättää myös se, että nuorten vuokrat ja hädät voivat lisääntyä muutosten myötä, mikä puolestaan voi johtaa kielteiseen asunnottomuuskehitykseen.

Esitetyt ratkaisuehdotukset voivatkin vahvistaa perhetaustasta aiheutuvaa eriarvoisuutta nuorten välillä. Hyvin toimeentulevilla vanhemmillä on mahdollisuus paikata lapsensa asumislisän myötä heikentyvää taloudellista tilanne. Vähävaraisissa perheissä tätä mahdollisuutta ei ole.

Esityksessä ei ole riittävällä tavalla huomioitu alaikäisiä opiskelijoita. Esimerkiksi Tampereella toteutetun Itsenäisesti asuvien 16-18-vuotiaiden nuorten mielenterveyden edistäminen -projektin mukaan pelkästään Tampereella asuu itsenäisesti noin 2000 iältään 16-18-vuotiasta nuorta. Valtakunnallisesti puhutaan siis tuhansista nuorista. Vaikka mukana on 18 vuotta täyttäneitäkin, on moni näistä nuorista alaikäinen. Kuten Tampereen esimerkistä käy ilmi, voi suorituskeskeinen opiskelu olla kuormittavaa nuorelle, joka vasta harjoittelee itsenäistä elämistä. Lisäksi käy ilmi, että toimeentuloon saatava tuki on yksi niistä alueista, joihin nuoret itse kaipaavat erityisesti tukea. (THL:n blogi 2022.) Tähän tuentarpeeseen on syytä varautua riittävillä matalan kynnyksen palveluilla, jotta jokainen nuori saa tarvitsemansa avun.

Haluamme muistuttaa, että Suomea sitoo YK:n lapsen oikeuksien sopimus, jossa muun muassa muistutetaan velvollisuudesta huomioida lapsen etu ja taata lapsille riittävä elintaso ja sosiaaliturva (artiklat 26 ja 27). Lisäksi artiklassa 28 muistutetaan lapsen oikeudesta saada opetusta ja valtion velvollisuudesta edistää toisen asteen koulutusta, opinto-ohjausta sekä koulunkäynnin keskeyttämisen ehkäisyä. Lapsen oikeuksien sopimuksen sisältöihin on kiinnitettävä erityistä huomioita alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden kohdalla ja varmistettava lapsen edun toteutuminen päätöksenteossa. Erityisesti pienituloisten lapsiperheiden ja lasten kohdalla on pidettävä mielessä YK:n lapsen oikeuksien komitean kesällä 2023 Suomen valtiolle antamat suositukset, joissa suositeltiin

välttämään sosiaaliturvan leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa oleviin lapsiin.

Pelastakaa Lapset kehottaa huomioimaan YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentin nro 19 (2016), jossa muun muassa todetaan seuraavaa: "Sopimusvaltioiden ei pitäisi sallia lasten oikeuksien nykyisen toteutumistason heikentymistä. Talouskriisien aikana taantumuksellisia toimia voidaan harkita ainoastaan silloin, kun kaikki muut vaihtoehdot on arvioitu ja on varmistettu, että vaikutukset kohdistuvat viimeisenä lapsiin ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin. Sopimusvaltioiden on osoitettava, että tällaiset toimet ovat tarpeellisia, kohtuullisia, oikeasuhteisia, syrjimättömiä ja väliaikaisia ja että kaikki vaikutusten kohteena olevat oikeudet palautetaan mahdollisimman pian."

Pidämme huolestuttavana, että nuoriin kohdistuu useita jo tehtyjä ja suunnitteilla olevia leikkauksia, joiden yhteisvaikutuksia ei ole arvioitu riittävällä tavalla. Peräänkuulutamme yhteisvaikutusten ja lapsivaikutusten arviointia kaikessa päätöksenteossa. Tehtyjen päätösten vaikutuksia tulee myös seurata jälkikäteen ja tarvittaessa tehdä korjausliikkeitä.

Lisätietoja: Aino Sarkia, erityisasiantuntija, aino.sarkia@pelastakaalapset.fi, +358 50 575 0289

Lähteet:

THL:n blogi 2022. Tukea itsenäisesti asuville nuorille – sujuva arki tukee myös mielen hyvinvointia.
<https://blogi.thl.fi/tukea-itsenaisesti-asuville-nuorille-sujuva-arki-tukee-myo-mielen-hyvinvointia/>

YK:n lapsen oikeuksien komitea 2016. Yleiskommentti nro. 19 julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi.

https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37289135/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf/6afc535f-566b-3b7f-9deb-6c74ae60ffe0/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf?t=1488440991000

Sarkia Aino
Pelastakaa Lapset ry